

Geloof en diaconie

Meer integratie van mensen met een beperking

Bedevaarders in Lourdes (foto: bisdom van Breda)

Op 1 januari 2012 startte in het bisdom van Breda een nieuw project ter bevordering van de integratie van mensen met een beperking in het parochiële leven. Myriam de Jong-Smits, medewerker van de pastorale dienstverlening van het bisdom van Breda, voert het project uit. Zij deed al eerder ervaringen op in het dekenaat Zeeland rond het project 'Samen Kerk' en is betrokken bij de diocesane impulsgroep 'Samen Geloven Gewoon Doen'. Het inclusieproject richt zich allereerst op bewustwording. Myriam de Jong-Smits: "In het eerste jaar wordt het onderwerp 'mensen met een beperking en Kerk' onder meer onder de aandacht gebracht door interviews aangaande mensen met een beperking die actief zijn in het parochieleven. Het eerste projectjaar wordt afgesloten met een meeloopstage voor pastorale beroepskrachten tijdens een korte bedevaart."

Voorzien is dat het 'Inclusieprogramma' drie jaar zal beslaan (2012-2014). In het eerste jaar wordt het onderwerp 'mensen met een beperking en Kerk' ook onder de aandacht gebracht van professionals in de zorgsector en belangenbehartiging. In het tweede jaar ligt de nadruk op de ontmoeting met de mensen met een beperking, hun vragen en wensen en hun

talenten. Het derde jaar richt de aandacht op het slechten van de figuurlijke en letterlijke drempels binnen het pastoraat.

Myriam de Jong-Smits: "De sociale leer van de Kerk geeft duidelijke handvatten om aandacht te besteden aan inclusie vanuit het oogpunt van menselijke waardigheid en het benutten van talenten."

Paus Johannes Paulus II zegt in het document *Christifideles laici* dat de zieken, gehandicapten en lijdenden zich steeds meer bewust geworden zijn van hun plaats en hun taak in en voor de Kerk en zich daardoor steeds meer verantwoordelijk weten (*Christifideles laici* nr. 54). Myriam de Jong-Smits wijst erop dat ook het herderlijk schrijven 'Leven met een handicap' (1981) deze gedachtegang verwoordt. Daarin staat dat de kerkgemeenschap, als lichaam van Christus, de lijdende en de gehandicapte mens zowel actief als verzorgend moet betrekken bij het pastoraat: "Actief, omdat allen een eigen roeping te vervullen hebben in de gemeente van de Heer. In diaconie en liturgie moet de gehandicapte naar zijn mogelijkheden en talenten worden ingeschakeld" (herderlijk schrijven 'Leven met een handicap').

Aandacht voor mensen met een beperking

In het bisdom van Breda

Mensen met een beperking zijn op veel manieren betrokken bij het kerkelijk leven. Ze gaan mee op bedevaart, bezoeken de eucharistievieringen en zijn soms actief als acoliet of hulpkoster. De parochies in het bisdom Breda staan op deze manier in een lange kerkelijke traditie van zorg voor gehandicapten of, zoals we tegenwoordig zeggen, mensen met een beperking. Dit kan zowel een lichamelijk of verstandelijke beperking zijn.

Inzet van religieuzen

De zorg voor mensen met een beperking was vanouds het werkterrein van religieuzen. Zij gaven mensen, die voorheen op zolders of in schuren woonden omdat de familie geen weg met hen wist, een beter onderdak en verzorgden hen. Zo waren bijvoorbeeld in het vijftiende-eeuwse Bergen op Zoom de grauwezusters werkzaam. In de Franse tijd (eind achttiende - begin negentiende eeuw) moesten deze voorzieningen sluiten. Het kostte na het vertrek van de Fransen veel tijd om deze weer op te richten.

Tot de jaren zestig spanden broeders en zusters zich in voor de verpleging van mensen met een beperking. Geleidelijk ontstonden er specialismen. Er waren instellingen voor epileptici, mensen met een beperking en psychiatrische patiënten. In de instellingen voor mensen met een verstandelijke beperking hadden de bewoners ook werk. In de jaren zestig traden de religieuzen geleidelijk aan terug. Dat was zowel voor hen als voor de bewoners een hele verandering.

In de jaren zeventig ontwikkelde zich nieuwe visies in de zorg. Men beschouwde zwakzinnigheid niet als een stoornis, maar als een variant en men wilde deze mensen laten deelnemen aan de samenleving. Zo kwamen er voorzieningen in de woonwijken. Dit stelde nieuwe uitdagingen aan het plaatselijk pastoraat. Sommige parochies speelden op deze ontwikkeling in. Zo kwamen bijvoorbeeld er misdienaars met een verstandelijke beperking.

Samen Geloven Gewoon Doen

Op 17 januari 2006 vond in het bisdom van Breda een miniconferentie plaats om de inclusie van mensen met een verstandelijke beperking in het parochieleven te bevorderen. De bijeenkomst werd georganiseerd door een medewerkster van

het bisdom en een medewerkster van Amarant. De miniconferentie vormde de start van een diocesane denktank, bestaande uit mensen die betrokken zijn op mensen met een verstandelijke beperking. In deze denktank zaten niet alleen pastorale beroepskrachten maar ook ouders en andere deskundigen. Uit deze groep ontstond later de diocesane impulsgroep 'Samen Geloven Gewoon Doen'.

Het pastoraat voor mensen met een verstandelijke beperking is een aandachtspunt. Het bisdom legt nadrukkelijk de band met de sociale leer van de Kerk. Ieder mens heeft een intrinsieke waardigheid en daarom het recht te participeren aan maatschappelijke en ook kerkelijke activiteiten. In dat kader bracht de bisschop met zijn staf op 25 juni 2010 een diaconaal werkbezoek aan de Liduinaschool voor ZML in Breda.

Op 16 maart 2011 organiseerde de impulsgroep een studiemiddag voor pastorale beroepskrachten en het vrijwilligerskader. Centraal stond de vraag hoe mensen met een beperking kunnen deelnemen aan het parochieleven. De aanwezigen concludeerden dat het belangrijk is dat de mensen vrijwilligerstaken in de parochie vervullen en dat de aanwezige vrijwilligers open staan voor de vragen, wensen en verlangens van mensen met een beperking. Zij zijn immers niet alleen voorwerp van zorg maar levende bouwstenen van het huis van de Heer.

Dit werkbezoek en deze studiemiddag leidden tot concrete resultaten. De diocesane impulsgroep en de Liduinaschool werken nauw samen bij de voorbereiding op de Eerste Communie en het Vormsel. De diocesane impulsgroep legt contact met de parochie, zodat de kinderen kunnen meedoen in het parochieleven.

De voorbereiding op het ontvangen van de eerste communie en het sacrament van het vormsel vindt plaats in parochies. Als ouders en verzorgers vragen hebben over geloofsofvoeding of deelname van hun kind aan het leven van de parochie kunnen de Liduinaschool en 'Samen Geloven Gewoon Doen' iets betekenen. Op verschillende plaatsen zijn kinderen met een verstandelijke beperking actief in de parochie, bijvoorbeeld als misdienaar of als lid van het kinderkoor.

Mensen in het hart van de gemeenschap

Mensen met een beperking horen erbij!

Mensen met een beperking horen erbij. Het lijkt vanzelfsprekend maar toch is het niet altijd zo. Neem maar eens een checklist in de eigen parochie. Zijn kerk en parochiecentrum toegankelijk voor rolstoelgebruikers? Is er een taxidienst om mensen met een beperking van en naar de kerk te brengen? Dit is nog maar het begin. Want kijk eens verder. Werken er in parochies, kloosters en kerkelijke instellingen mensen met een beperking? En zijn er mensen met een beperking actief als vrijwilliger? Zijn ze zichtbaar in de liturgie als acoliet of hulpkoster? Hoe open en toegankelijk zijn parochies in het bisdom van Breda voor mensen met een beperking?

Op het eerste gezicht eenvoudige vragen maar toch. Als we kijken naar het aardse leven van Jezus Christus zien we dat zijn aandacht uitging naar mensen die aan de rand van de samenleving stonden zoals melaatsen, tollenaars, blinden en lammen. Hij ging met hen een relatie aan opdat ze in de gemeenschap opgenomen werden. Volgens de sociale leer van de Kerk heeft iedereen het recht om een bijdrage te leveren aan het politieke, culturele, economische en culturele leven van de samenleving. Dit geldt ook voor mensen met een beperking. Parochies kunnen proberen hen in het hart van de gemeenschap te plaatsen.

Handvatten voor parochies

Het bisdom Breda wil hiervoor handvatten aanreiken. Er gebeurt al veel, maar vaak ad hoc. Het inclusieproject wil parochies helpen een aanbod te doen naar mensen met een beperking, net zoals naar andere gelovigen. Voorlopig beperkt het project zich tot het vicariaat Middelburg. De opbouw van het project is geïnspireerd door de drieslag van kardinaal Cardijn, de voorman van de katholieke arbeidersjeugd. Hij sprak over zien, vervolgens oordelen om dan tot handelen over te gaan. Het eerste jaar van het project staat in het teken van bewustwording. Myriam de Jong-Smits bezoekt de pastorale teams en maakt een sociale atlas van Zeeland. Een onderdeel van het project is het interviewproject. Er wordt gesproken met mensen met een beperking, hun familieleden en verzorgers die in het parochielevens actief zijn. Zo komen de wensen en verlangens van de mensen zelf aan bod. Pastorale beroepskrachten worden uitgenodigd deel te nemen aan een meeloopstage. Tijdens een korte bedevaart staat de lijdende en beperkte mens echt in het hart van de Kerk.

Werkgroepen

Het tweede jaar staat in het teken van de ontmoeting. Het is de bedoeling dat in de Zeeuwse parochies

werkgroepen inclusie worden opgericht, groepen met mensen met en zonder beperking. Werkgroepen kunnen fungeren als kartrekker om activiteiten op te zetten zoals een lokale bedevaart, een gezamenlijke maaltijd, een fiets- of autotocht langs het religieus erfgoed in de streek, waaraan iedereen mee kan doen.

Drempels slechten

Het laatste jaar van het inclusieproject richt zich op parochies met het oog op het slechten van figuurlijke en letterlijk drempels. Aan de hand van een criteriumlijst kijken de parochies welke hindernissen mensen met een beperking ervaren als ze aan activiteiten mee willen doen. Parochies met toegankelijke kerken en parochiecentra ontvangen een keurmerk. Het slotstuk van het project zal zijn een inclusieve parochiebedevaart naar Lourdes.

Bisdom van Breda

De sociale leer van de Kerk

Vanwege de sociale leer van de Kerk ontplooit en ondersteunt het bisdom initiatieven ten behoeve van de diaconie en de zichtbare gelovige uitstraling daarvan. Deze nieuwsbrief beschrijft het inclusieproject voor meer integratie van mensen met een beperking. Andere initiatieven zijn onder meer: diaconale werkbezoeken van de bisschop, de Antoniusacademie, de Diaconale Stad Roosendaal.

Vanwege de sociale leer van de Kerk werkt het bisdom van Breda heel concreet aan vier thema's: onderwijs, zorg, arbeid, publiek bestuur. Er verschenen een speciaal bisdommagazine over de sociale leer van de Kerk, een bisdommagazine over Geloof en zorg, een bisdommagazine over Geloof en onderwijs. Ook verschenen vier geloofsboekjes en een gebedskaartje bij gelegenheid van Pinksteren.

Kerk en zorg

Veel van wat we nu als 'de zorg' kennen is lang geleden, soms al eeuwen terug, ontstaan uit de werken van barmhartigheid, waartoe christenen zich al van oudsher geroepen weten (cfr. Mt 25). Nog steeds wordt veel werk verricht door verzorgers, verplegenden, behandelaren, familie en mantelzorgers in antwoord op die roep om barmhartigheid, die zij vanuit hun geloof beleven. Al heeft het begin bij de Kerk gelegen, en al is nog steeds een kwart van de gezondheidsinstellingen in beheer bij de katholieke kerkelijke organisaties, zorg is een algemene menselijke opdracht.

De Kerk versterkt die opdracht en voegt aan die opdracht iets toe, namelijk het besef dat het dienen van de naasten tegelijk 'het dienen van God' is. En andersom. Dienen van God doe je met met je lijf, met je handen, met je aandacht en je gebed voor degenen die op welke manier dan ook hulp nodig hebben.

Christenen worden opgeroepen juist de minsten te dienen: mensen voor wie er eigenlijk geen hulp (meer) is, voor wie elke hulp tekort schiet, voor wie de situatie niet meer te veranderen is.

Ook al is de hulp volgens zakelijke normen niet efficiënt, staat er niets tegenover, vinden anderen het 'nutteloos', dan kan dat dienstwerk 'nuttig' zijn, omdat het uitdrukking geeft aan de gelovige opdracht om in te zetten wat we te bieden hebben: de bezieling van het geloof, onze tijd, onze aandacht,

onze talenten. In de sociale leer van de Kerk staat concreet beschreven en samengevat wat de Kerk ontdekt en geleerd heeft vanuit de zorg om het leven zelf. Met de sociale leer wil de Kerk tonen wat vanuit het geloof geldt. Dat is: de waardigheid van het menselijk leven en het respect voor ieders leven. Altijd en overal. Want het leven is een geschenk van God. Dat is de fundamentele richting in elke concrete situatie.

Echte zorg vanuit ons geloof doet mensen beseffen dat er anderen zijn, dat elk leven zin en betekenis heeft en dat iedereen telt. Elke keer weer en overal. Zowel zorg verlenen als zorg ontvangen maken deel uit van het geloof. Marc Desmet, arts en jezuïet, vatte het samen in een artikel in de brochure 'Met de jaren, gelukkig en gelovig oud worden' (Halewijn, 2010, p. 32): "De mate waarin je tot last mag zijn is een graadmeter voor de menselijkheid van een maatschappij."

Bezoek van de bisschop aan een project begeleid wonen in Zeeland

Op vrijdag 21 juni 2013 bezoekt de bisschop van Breda een project begeleid wonen in Zeeland. Bij dit werkbezoek staat de vraag centraal hoe men in de praktijk vorm geeft aan begeleid wonen en aan de participatie van mensen met een (verstandelijke) beperking in de samenleving.

Met een (diaconaal) werkbezoek informeren de bisschop en de bisdomstaf zich op locatie over een problematiek of een sociaal vraagstuk en gaan daarover in gesprek, mede vanuit de sociale leer van de Kerk. Voor dit werkbezoek nodigt het bisdom tevens direct betrokken mensen uit de parochies en het maatschappelijk middenveld uit.

Neem voor meer informatie contact op met: Myriam de Jong-Smits, projectcoördinator van het Inclusieprogramma.

Meer informatie

Neem voor meer informatie over de sociale leer van de Kerk contact op met de pastorale dienstverlening van het bisdom, via T 076 5223444.

Voor informatie over het inclusieprogramma kunt u contact opnemen met Myriam de Jong-Smits, E mdejongsmits@bisdombreda.nl, T 076 5223444.